

מתעטף לכבוש את יצרו

הרב בן ציון משה אלגזי

- א. טורף נפשו בכפו
- ב. סבלנות ומנוחה
- ג. הלל הזקן
- ד. הקב"ה מתעטף

א. טורף נפשו בכפו

מהו כעס? מידת החסד מובנת לנו: היא אחת ממידותיו ית', ועולם חסד יבנה, האדם בונה בה את העולם ואת עצמו. אך הכעס? הכעס שלנו בוודאי אינו ממידותיו של הקב"ה והכעסן הורס את העולם ואת עצמו! לא, מידה זו אינה מהחלק הטוב שבאדם. - כך כותב רמח"ל במסילת ישרים פי"א:

הנה יש את הרגזן שאמרו עליו "כל הכועס כאילו בעיקר עובד עבודה זרה", והוא הנכעס על כל דבר שיעשו נגד רצונו ומתמלא חמה, עד שכבר לבו בל עמו ועצתו נבערה. והנה איש כזה כדאי להחריב עולם מלא אם יהיה היכולת בידו, כי אין השכל שולט בו כלל, והוא סר טעם ממש ככל החיות הטורפות ועליו נאמר: "טורף נפשו באפו הلمענך תעזוב ארץ."

מקור הדברים, בזוהר הקדוש תצווה קפב, א:

ובמאי איתיידע בר נש למינדע מאן איהו לקרבא בהדיה או לאיתמנע מיניה? ברוגזא ממש ידע ליה בר נש ואשתמודע מאן איהו:אי האי נשמתא קדישא נטר בשעתא דרוגזיה אתי עליה ולא יעקר לה מאתרהא בגין למישרי תחותה ההוא אל זר - דא איהו בר נש כדקא יאות, דא איהו עבדה דמאריה דא איהו גבר שלים. ואי ההוא בר נש לא נטיר לה, ואיהו אקר קדושה דא עילאה מאתריה למשרי באתרהא סטרא אחרא - ודאי דא איהו בר נש דמריד במאריה ואסיר לקרבא בהדיה ולא תחברא עמיה ודא איהו טורף נפשו באפו - איהו טריף ועקר נפשיה בגין רוגזיה ואשרי בגויה אל זר. ועל דא כציב חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו, דההיא נשמתא קדישא טריף ליה וסאיב לה בגין אפו אשר נשמה אחלף באפו, כי במה נחשב הוא - עבודה זרה אתחשיב ההוא בר נש, ומאן

דאתחבר עמיה ומאן דאשתעי בהדיה כמאן דאתחבר בעבודה זרה ממש.

ביאור הדברים הוא שהכעסן "טורף נשמתו" בכעסו ממש, הנשמה מסתלקת ממנו, ובמקומה באה השראה מצד הרע. (ויש להבין זאת כך: יש באדם נפש, רוח ונשמה. הנשמה היא ההשראה העליונה השורה באדם, ואותה השראה עוקרה הכעסן בכעסו, ובמקומה באה השראה רעה, "אל זר שיש בגופו של אדם" - עיין שבת קה, ב), בלשון נגלה אומר זאת הרא"ש במילים ספורות: "ויתרחק מן השחוק והכעס כי מבלבל רוחו ודעתו של אדם" (אורחות חיים סי' כד). כל כעסן מרגיש זאת בעצמו, כי בעת כעסו לבו בל עמו, וכאילו הוא נהפך לאדם אחר, לאדם זר שאינו הוא עצמו

ב. סבלנות ומנוחה

התורה מעידה על מרע"ה "והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה" (במדבר יב, ג), וביאר רש"י: "עניו- שפל וסבלן". הסבלנות היא אפוא ענף של הענווה. אולם, אף שהענווה היא מהמעלות העליונות בסולמו של ר' פנחס בן יאיר- הסבלנות היא בתחום היכולת גם לפשוטים כמונו. בכלל, מידה זו אינה מעלה, בבחינת מילי דחסידותא, אלא הכרח גדול בכל יחסי בני אדם, הרש"ז מקלם זצ"ל כתב (הכמה ומוסר): מי יתן ונתרגל במידת הסבל, כי זה שורש כל המידות והמנוחה והשורש של כל המעלות. "זה השער לה' צדיקים יבואו בו", מה הוא?- "אודך כי עניתני". וזאת - ותהי לי לישועה!.

הרי שהסבלנות היא מידה כללית ושורש למעלות רבות.

באגרת הרמב"ן פותח הרמב"ן את דבריו כך:

שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמך תתנהג תמיד לדבר כל דבריך בנחת לכל אדם ובכל עת ובזה תנצל מן הכעס שהיא מידה רעה....

הרה"ג יחזקאל סרנא זצ"ל (רה"י חברון, י-ם) בעיוניו למסילת ישרים מדייק בדברי הרמב"ן הללו. הוא מבאר שדברי הרמב"ן מקיפים את כל האפשרויות של האדם בהתפרצות כעס. כך גם הכלל "לכל אדם" כולל כל אדם באשר הוא: זה שנחמד ונעים במחיצתו וגם מי שלא, . באותו אופן "כל דבריך" באשר הם: דברי חוכמה, מוסר ותוכחה, או שאר מילי בעלמא כל דבריך יהיו בנחת ועל זו הדרך -"בכל עת": בשעות היפות ובשעות הקשות והלחוצות. בכל עת יהיו דבריך בנחת.

ג. הלל הזקן

על מנת להבין את עבודת המידות הגדולה הנדרשת כדי לכבוש את מידת הכעס במכלול האפשרויות -שכל דבריך לכל אדם ובכל עת יהיו בנחת - עלינו לרדת לעומק הדרכתה של הברייתא בשבת וללמוד מהלל, כדי להבין למעשה כיצד ליישם עבודה זאת. הגמ' בשבת ל, ב מספרת את המעשה הבא:

תנו רבנן: לעולם יהא אדם ענוותן כהלל ואל יהא קפדן כשמאי. מעשה בשני בני אדם שהמרו זה את זה, אמרו: כל מי שילך ויקניט את הלל - יטול ארבע

מאות וזו. אמר אחד מהם: אני אקניטנו. אותו היום ערב שבת היה, והלל חפף את ראשו. הלך ועבר על פתח ביתו, אמר: מי כאן הלל? מי כאן הלל? נתעטף ויצא לקראתו. אמר לו: בני, מה אתה מבקש? אמר לו: שאלה יש לי לשאול. אמר לו: שאל בני, שאל! - מפני מה ראשיהן של בבליים גלגלות? - אמר לו: בני, שאלה גדולה שאלת - מפני שאין להם חיות פקחות. הלך והמתין שעה אחת, חזר ואמר: מי כאן הלל? מי כאן הלל? נתעטף ויצא לקראתו. אמר לו: בני, מה אתה מבקש? אמר לו: שאלה יש לי לשאול. אמר לו: שאל בני, שאל! - מפני מה עיניהן של תרמודיין תרוטות? אמר לו: בני, שאלה גדולה שאלת - מפני שדרין בין החולות. הלך והמתין שעה אחת, חזר ואמר: מי כאן הלל? מי כאן הלל? נתעטף ויצא לקראתו. אמר לו: בני, מה אתה מבקש? - אמר לו: שאלה יש לי לשאול. - אמר לו: שאל בני, שאל! - מפני מה רגליהם של אפרקיים רחבות? - אמר לו: בני, שאלה גדולה שאלת - מפני שדרין בין בצעי המים. - אמר לו: שאלות הרבה יש לי לשאול, ומתירא אני שמא תכעוס. נתעטף וישב לפניו, - אמר לו: כל שאלות שיש לך לשאול - שאל. - אמר לו: אתה הוא הלל שקורין אותך נשיא ישראל? - אמר לו: הן. - אמר לו: אם אתה הוא - לא ירבו כמותך בישראל. - אמר לו: בני, מפני מה? - אמר לו: מפני שאבדתי על ידך ארבע מאות וזו. - אמר לו: הוי זהיר ברוחך, כדי הוא הלל שתאבד על ידו ארבע מאות וזו ארבע מאות וזו - והלל לא יקפיד.

על קטע גמ' זאת ישנן כמה שאלות נוקבות. ראשית, על הפתיח: "ת"ר לעולם יהיה אדם ענוותן כהלל":

- א. מה בין ענווה למידת הכעס?
- ב. הביטוי "לעולם" מהווה פניה לכלל הציבור הרחב, כולנו כאחד יכולים להיות ענוותנים כהלל! אף ששנות אור מבדילות בים גדלותו הלימודית והרוחנית של הלל, בזה הכל יכולים, האומנם?!
- ג. אין ספק שהפניה לעולם מופנית לציבור כאתגר אפשרי, בניגוד לשאר תיאורים של הנהגות גדולי ישראל שבהם אין פניה לציבור, אלא תיאור גדלות ותו לא, כגון על ר"ע שפרש מביתו עשרים וארבע שנים או על רשב"י שהתחבא במערה שלוש עשרה שנה?
- ד. המשך תיאור הגמ' מבטא את התנהגותו של הלל כלפי אדם טורדן בערב שבת בין השמשות. וכך, ארבע פעמים בסיפור, בכל פעם שהטורדן מציג את שאלותיו לפני הלל, הלל מתאר את שאלותיו כדבר גדול ובלשון "שאלה גדולה שאלת בני". האמנם כן, הלל כולו מלא התפעלות משאלות הסרק של השואל בערב שבת בין השמשות? יתרה מכך: האמנם כל אחד מאיתנו יכול להתנהג בשעות הקשות של ערב שבת בין השמשות (שעות שמבואר בגמ' גיטין ו, ב שהן מועדות לכעס ועל כן יש להקפיד לשאול "עשרתם? ערבתם?... הדליקו. . " בנחת)? היאך אנו נגיע לדרגת הלל שנראה שהדבר פשוט אצלו כ"כ?

ד. הקב"ה מתעטף

בדיק בדברי המאמר משמע שהלל חזר על הפעולה כל פעם כשהוא נתקל אם השואל שאלת סרק. מתחילת קריאתו של השואל "מי כאן הלל? מי כאן הלל?" נוהג

הלל באותה פעולה - הוא מתעטף. שוב ושוב, הלל, נשיא ישראל "נתעטף ויצא לקראתו". פעולת ההתעטפות של הלל חוזרת על עצמה עוד פעמים נוספות ובעיקר לאחר שבפעם השלישית מתעטף ויוצא לקראתו ושוב אומר לו השואל: "שאלות הרבה יש לי לשאול ומתיירא אני..." , הלל שוב "נתעטף וישב לפניו" ואומר לו " כל שאלות שיש לך לשאול שאל". מדוע הלל זקוק שוב להתעטפות לאחר שכבר נתעטף כשיצא לקראתו? אלא שמשמעות ההתעטפות היא איסור הכוחות והשליטה עליהם.

עיקר עבודת המידות בעולמנו, היא השליטה עליהן והוצאתן במידה מחושבת ומתוכננת. בכל התפרצות בלתי נשלטת על מידותינו, איבדנו את צבינונו כאדם בעל מעלה.

פעולת ההתעטפות מקורה בעליונים. נאמר בתורה בחטא העגל "הרף ממני ואשמידם", וכך מבואר ברקאנטי שמות פרק לג:

ויאמר ה' הנה מקום אתי ונצבת על הצור אמר לו הנה מקום אתי בהר אשר שכניתי שם ונצבת על הצור שהיה בהר כמו שנאמר הנני עומד לפניך שם על הצור בחורב, ואמרו רבותינו ז"ל שהקב"ה נקרא מקומו של עולם, ועל כן אמרו רבותינו ז"ל ברוך המקום, והכוונה על השכינה, והשם בחשבון המרובע עולה כחשבון מקום. ואמר לו הש"י כי המקום הנזכר ישיג בהשגה ולא בראיה, והעבירו והראו אחוריו ולא פניו שהוא כל טובו, כאדם העובר לפני חבריו ורואה אחוריו ולא פניו, ומסר לו בעברו כשליח ציבור עטוף בטליתו ומזכיר שלש עשרה מדות רחמים שלא יחזור ריקם בתפלתו, ובי"ג מדות אלו היו החסידים הראשונים מתפללין ולא חוזרין ריקם. וכתב הרב רבי אלעזר ז"ל מויעבור עד ונקאה שמות בקריאתן ובכתיבתן, בגימטריא ברית כרותה לשלש עשרה מדות שאינן חוזרות ריקם.

ובתלמוד בבלי מסכת ראש השנה יז, ב כתוב:

ויעבר ה' על פניו ויקרא, אמר רבי יוחנן: אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומר, מלמד שנתעטף הקדוש ברוך הוא כשליח צבור, והראה לו למשה סדר תפלה. אמר לו: כל זמן שישראל חוטאין - יעשו לפני כסדר הזה, ואני מוחל להם. ה' ה' - אני הוא קודם שיחטא האדם, ואני הוא לאחר שיחטא האדם ויעשה תשובה. אל רחום וחנון, אמר רב יהודה: ברית כרותה לשלש עשרה מדות שאינן חוזרות ריקם, שנאמר הנה אנכי כרת ברית. ובספר מאורו שמש(פרשת תולדות):

וכן מצינו באדון הנביאים משה רבינו עליו השלום, כאשר עשו ישראל מה שעשו ונתעוררו הדינין, עמד ונתאמץ בתפלה להגביר כח הרחמים על הכנסת ישראל - עולם התשובה, ושם נאמר (ר"ה יז, ב) שנתעטף הקדוש ברוך הוא כשליח ציבור, ואמר לו אם יעשו בני כסדר הזה - אז אמחול לעונותיהם. רצה לומר, אם יעשו ויתנהגו כסדר הזה בְּמִדּוֹתַי, להתנהג במדת הרחמים וחינויות, ולעצור במדת הרגזנות, ולהתרחק משקרים, וכן בכולם.

